

Az emberiség közös öröksége és a jövő nemzedékek érdekei

Nagy Boldizsár előadása a Debreceni
Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán
2005 május 18-án

AZ EMBERISÉG KÖZÖS ÖRÖKSÉGÉT ALKOTÓ, VAGY ANNAK JAVASOLT TÁRGYAK ÉS TÉRSÉGEK (ERŐFORRÁSOK)

MÁR EGYEZMÉNYBEN ÉS SZOKÁSJOGBAN SZEREPELNEK

1. A NEMZETI JOGHATÓSÁGON TÚLI TENGERFENÉK ÉS ALTALAJ BELEÉRTVE AZ ÓCEÁNOK FENEKÉN HEVERŐ ÉRC-RÖGÖKET, AMELYEK KRÓMOT, NIKKELT, MANGÁNT ÉS REZET TARTALMAZNAK.
(1982. évi tengerjogi egyezmény)
2. A NAPRENDSZER BOLYGÓI, - KIVÉVE MAGÁT A FÖLDET - MINDEN KINCSÜK ÉS A HOZZÁJUK VEZETŐ ÉS AZOKAT ÖVEZŐ PÁLYÁK.
(1979. évi Hold megállapodás)

JAVASLATOK, AMELYEK MÉG NEM KÖTELEZŐEK:

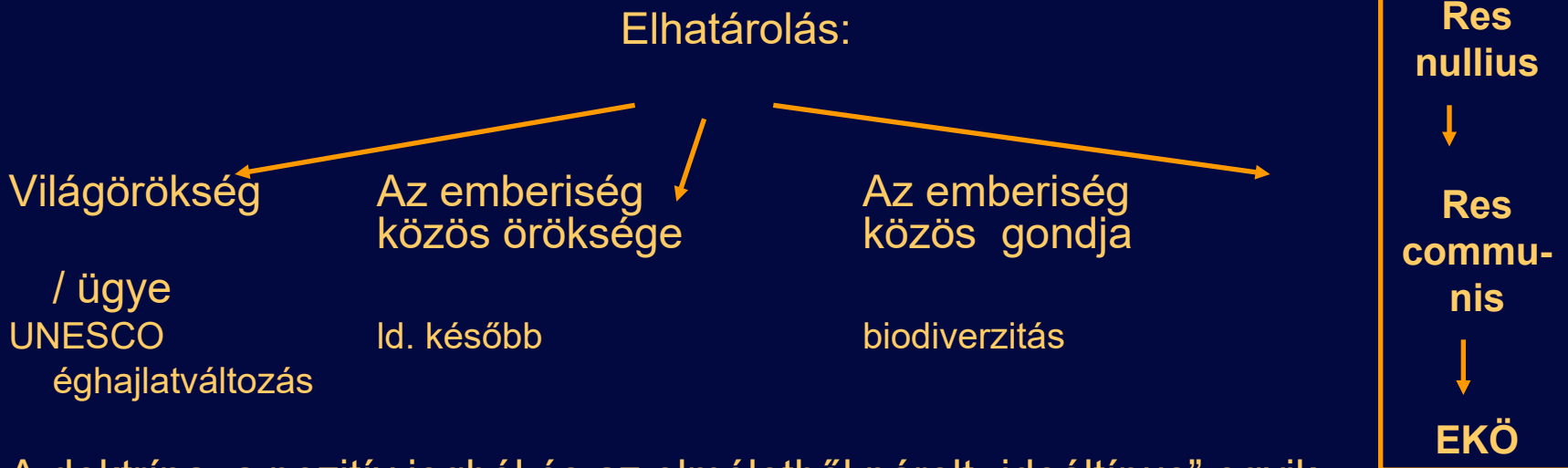

1. A GEOSTACIONÁRIUS PÁLYA
2. A VILÁG ÉGHAJLATA
3. A DÉLI SARK
4. A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG/ A GÉNKINCS
5. A FÖLD TERMÉSZETI ÖRÖKSÉGE, ANNAK BIZONYOS ALRENDSZEREI
(ESŐERDŐK, STB.)
6. A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

Történet – fogalom -doktrína

- Bibliai és egyéb előzmények (Rousseau: „a termés mindenkié, a föld pedig senkié”)
- Arvid Pardo, Málta képviselője az ENSZ-ben: 1967. augusztus 18.
- Az emberiség közös öröksége:

Bizonyos tárgyaknak/térségeknek az emberiség, mint egész javát kell szolgálniuk, ezért kivonandók az állam általi elsajátítás és a mindenkinek nyitvaálló kiaknázás rendszeréből és speciálisan szabályozandók.

A doktrína: a pozitív jogból és az elméletből párolt „ideáltípus” egyik konkrét rezsim sem felel meg neki pontosan

AZ EMBERISÉG KÖZÖS ÖRÖKSÉGÉNEK PILLÉREI

Hozzáférés	Használat	Hasznok megosztása
1. Nincs állami szuverenitás	4. Csak békés célokra használható	7. Egy rezsimet kell létrehozni
2. A természeti erőforrásokat nem lehet szabadon kiaknázni	5. A tudományos kutatás szabad	8. Az előnyökből az egész emberiség részesítendő
3. Minden állam/egyén részt vehet az igazgatásában/managementjében	6. A környezet hátrányos változtatása tilos	9. Kellő figyelmet kell fordítani a jövő generációkra

1. Nincs állami szuverenitás

Sem az államok sem természetes vagy jogi személyek nem sajátíthatják ki az emberiség közös örökségét alkotó területeket és jelenségeket, sem a szuverenitás igényével, sem használat vagy foglalás útján.

Az ENSZ Tengerjogi Egyezménye (UNCLOS.) 137 §
Megállapodás a Holdról (H.M.) XI (2) §

- Geostacionárius pálya!
- Bizonyos szuverén funkciók gyakorlása

2. A természeti erőforrásokat nem lehet szabadon kiaknázni

Az emberiség közös örökségét alkotó területek természeti kincsei nem sajátíthatóak ki szabadon azokon csupán használat vagy foglалás címén tulajdont szerezni nem lehet

- UNCLOS 137 + 133 §, H.M. XI (3) §
- H.M. „natural resources in place”
- UNCLOS: „ásványok” elidegeníthetők – az Egyezményel és a Hatóság szabályzatával összhangban
- Hogyan lehet „tulajdont” szerezni ?
- a rezsím mondja meg

3. Minden állam/egyén részt vehet az igazgatásában/ managementjében

Az emberiség közös örökségének az igazgatásában és a kezelésében minden ember és állam részt vehet

Részt vegyen-e a döntésben az, aki a végrehajtásában nem fog?
(Antarktisz!)

Államok – társadalmak(népek) – emberek – jövő generációk

UNCLOS:137 (2)+153 (1)+156 (2) = emberiség –Hatóság –részes
államok

H.M. XI (4) és (5) részes államok

4. Csak békés célokra használható

Az emberiség közös öröksége kizárólag békés célokra használható

UNCLOS 141 és 143 §, H.M. 3§

Mi békés cél?

Nem agresszív?

Nem katonai?

Tilos: fegyver állomásoztatás – kísérlet – katonai létesítmény –
gyakorlat – erőszak, fenyegetés

5. A tudományos kutatás szabad

Az emberiség közös örökségét minden állam, kompetens nemzetközi szervezet és személy szabadon kutathatja

UNCLOS, 238, 254. §, H.M. 6. § (+ 4 (1) § = a Hold kutatása az emberiség közös vállalkozása)

Kívánatos-e a teljes kutatási szabadság (több mint 200 évvel a felvilágosodás kezdete után...) (Kizárólagos gazdasági övezet, távérzékelés, kisbolygók, Antarktisz viták)

Az állam ellenőrzése kiterjed a kutatókra milyen feltételekkel adandó át a tudás?

6. A környezet hátrányos változtatása tilos

Az emberiség közös örökségét érintő tevékenységek nem okozhatnak hátrányos környezeti változást

- Már a 2749 sz. ENSZ közgyűlési határozat a tengerfenék használatának elveiről rögzíti 11. elvben.
- UNCLOS 209 § megelőzés, csökkentés, ellenőrzés
Progresszív végrehajtási szabályok (joghatóság!)
- Világűr: H.M., VII. §
– Kiterjed: világűr

világűr

Föld

Felelősség – van-e károsult, ha magát a világűrt szennyezik? Ki léphet fel?

7. Egy rezsimit kell létrehozni

Az emberiség közös öröksége használatának, kiaknázásának módja és mértéke normatívan (egy rezsim útján) meghatározandó

- UNCLOS: XI rész + 1994. évi Megállapodás az alkalmazásáról
- H.M.: XI. cikk „mihelyst az ilyen kiaknázás közeli lehetőséggé válik”
Termőképesség (teherbíróképesség) meghatározása
- Rezsim: Az aratásban(megterhelésben) részvétel jogának szétosztása
Az előnyök szétosztása a „társtulajdonosok” között
- Rezsim jogi meghat: Anyagi és eljárási normák + viszonylag zárt struktúrája, amely + egy terület használatának illetve tevékenység megvalósításának + a hasznok szedésének és szétosztásának a módját + lehetőleg az összes érintett tekintetében meghatározza
- Nem elengedhetetlen a szervezet! Ami kell: előrelátás + zártság, átfogó jelleg+elvárások konvergáló mezője+minél autonómabb („rezsim érdek”)+nem közvetlen reciprocitás, hanem végtelen ismétlődés

8. Az előnyökből az egész emberiség részesítendő

Az emberiség közös öröksége használatának és kiaknázásának az előnyeiből az egész emberiséget kell részesíteni

- V.ö. Res Nullius vagy res communis omnium usus
ÚJ JOGALAP!
Új SZUBJEKTUM
- UNCLOS 140 § „a Területen folytatott tevékenységeket az emberiség mint egész hasznára kell végrehajtani, tekintet nélkül az államok földrajzi helyzetére, akár partiak, akár tengerparttal nem rendelkezők, de különlegesen mérlegelve a fejlődő államok szükségleteit....” A Hatóság fog gondoskodni a „megkülönböztetésmentes” és méltányos megosztásról
- H.M. IV. cikk: „minden ország javára és érdekében” (már az 1967. évi Világúrszerződés is ezt írta elő)
- COPUOS ma is vizsgálja, pontosan mit jelentsen

8. Az előnyökből az egész emberiség részesítendő (folyt.)

Tudjuk

Ki vágja fel a tortát

„Mivel” vágja fel

Nem tudjuk

Lesz- torta

Ki mennyit kap

- Előny $\neq$ anyagi haszon

- Nem esett a nemzeti elsajátítás áldozatául
- Garantált, természetbeni hozzáférés
- Racionális management
- Békés célú felhasználás
- Jövő generációknak megőrzés
- Technikai és technológiai tudás-átadás
- Jótékonyság vagy „kárpótlás” részt-nem-vételért
- 4 aspektus: - nemzeti/állami érdeken túlira mutat
  - új szerzősmód (jog)alapja
  - elmozdulás „kárpótlás” felé
  - „túlterjedés”
    - szuverén tevékenységbe kívülálló beleszól
    - jelennel szemben a jövőt védi

9. Kellő figyelmet kell fordítani a jövő generációkra

Az emberiség közös örökségének a használata és kiaknázása során kellő figyelmet kell fordítani a jövő nemzedékek érdekeire, az emberiség közös öröksége megóvandó a számukra

Pardo még javasolta, UNCLOS-ban közvetlenül nincs (de: környezetvédelem!)

H.E.: XI §

Más dokumentumok: bőven (ld. az ea. következő részét)

Létezik-e az emberiség, alanya-e a nemzetközi jognak?

I. Létezik-e = különbözik-e az államok összességétől –van-e saját érdeke?

II Jogképes-e

III. Cselekvőképes-e

IV. Ki képviselje?

Létezik-e az emberiség, alanya-e a nemzetközi jognak?

I. Létezik

- A totalitás több, mint összetevői
- Voltak/vannak önkormányzattal nem rendelkező területek
- Szerves részei a jövőendő nemzedékek (nem egyszerűen eljövendő állapot)
- Emberiség volt az államok létrejötte előtt is és lesz eltűntük után

II. Jogképes

- Nem bonyolultabb, mint nagyobb állam
- Azonos nagyságrendű partner hiánya nem akadály (az államnak sincs saját jogrendjében)
- Az emberiség közös örökségére vonatkozó normák értelmezésénél azt kell feltételezni, hogy a kifejezésnek van jelentése
- Szerződés kedvezményezettje lehet akkor is, ha cselekvőképtelen

Létezik-e az emberiség, alanya-e a nemzetközi jognak?

- III. cselekvőképessége korlátozott - ügygondnokra (képviselőre) van szüksége
- IV. Képviselet:

- A legfontosabb: a jövő nemzedékek képviselete **VELÜNK SZEMBEN!**

A jövő generációkról

Miért is védenénk őket?

- Mennyit érdemes befektetni ma azért, hogy 20 év múlva ne haljon meg valaki? (USA - azbeszt rendelet)
- Miért ne szállíthatnánk a paksi kiégett fűtőelemeket az Antarktiszra?
- Kell-e félretenni helyet a geostacionárius pályán a jövő nemzedékeknek?
- Érdemes-e lemondani a bősi áramtermelésről a szigetközi/csallóközi vízkincs majdani kitermelése érdekében?

A jövő generációk érdekeiről – gyakorlati veszélyek

1. Túlfogyasztás /kimerítés	2. Rongálás	3. Diszkriminatív hozzáférés
- lefölözés	- hulladéktermelés és lerakás	- egy generáción belül
- tudatlan herdálás	- szennyezés	- generációk között
- teljes kiaknázás / elpusztítás	- rossz gazdálkodás	

A jövő generációk érdekeiről – gondolati veszélyek

A jövő generációt fenyegető veszélyek a gondolkodásban:

- 1. Diszkontálás, azaz a jövő leértékelése a jelennel szemben**
- 2. A politikai gondolkodási választási ciklusokat követő logikája**
- 3. A mindennapi gondolkodás csapdája: az egyén szempontjából ésszerű tett közös katasztrófához vezet. (A legelő tragédiája)**

Érvelési utak a jövő generációk védelmében

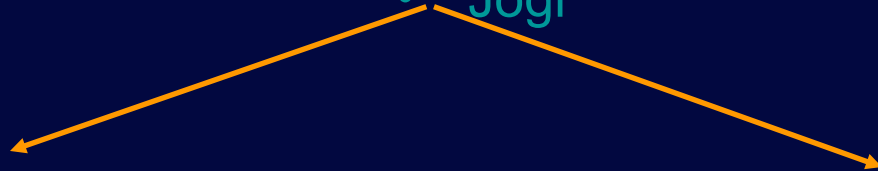
1 Jog	2. Etika:	3. Világ- szemlélet	4. Világvallások hiedelemrendszerek
<p>Egyezmények: (néhány példa)</p> <p>1972 UNESCO világörökség</p> <p>1979 Hold megállapodás</p> <p>1992 Biológiai sokféleség</p> <p>1992 Éghajlatváltozás</p> <p>1996 Bálnák védelméről a Fekete és a Földközi t.</p> <p>Nem kötelező dokumentumok, u.n. „puha jog”</p> <p>1972 Stockholmi nyilatkozat</p> <p>1982 Természeti Világkarta</p> <p>1992 Riói Nyilatkozat</p> <p>1997 A fenntartható fejlődés elvei</p> <p>2002 Johannesburgi Nyilatkozat</p>	<p>*Rawls: igazságosság mint méltányosság</p> <p>*Wenz: formális etika: egyenlőség</p> <p>*Barry: esélyegyenlőség: a választás megőrzése</p> <p>*Goodin: a gyengébb védelme</p> <p>*utilitarizmus: haszon-maximálás*</p>	<p>*Care: kiterjesztett közös sors</p> <p>* Streeten: ösztönös vágy</p> <p>* Hardin: múlt/jövő szerves kapcsolat</p> <p>* Partridge: transzcendencia vágy</p> <p>* Farber: utódvédelem végtelen lánc</p>	<p>Kereszténység</p> <p>Hinduizmus</p> <p>Buddhizmus</p> <p>Judaizmus</p> <p>Iszlám</p> <p>Indián világlátás</p> <p>Kommunizmus</p>

Szellemtörténete

- Filozófiai

- Hagyományok, amelyek szerint a Föld természeti (és kulturális) örökségét csak „kölcson kaptuk” az utódainktól és át kell adnunk nekik
- Rawls: A theory of justice, 44. pont
- Partridge, Barry, Streeten, Stone
- A máltai Jövő generációk központja -a 90-es években

- Jogi

- Az emberiség közös öröksége

Stockholm, 1972

A kötelezettség forrása

Soft Law

Stockholm Declaration, UN Conference on Environment, 1972

Principle 1

Man has the fundamental right to freedom, equality and adequate conditions of life, in an environment of a quality that permits a life of dignity and well-being, and *he bears a solemn responsibility to protect and improve the environment for present and future generations*

*World Charter for Nature
(GA Res 37/ 7 of 28 October 1982)*

- **Reaffirming that man must acquire the knowledge to maintain and enhance his ability to use natural resources in a manner which *ensures the preservation of the species and ecosystems for the benefit of present and future generations***

Rio Declaration, UNCED, 1992

Principle 3

- **The right to development must be fulfilled so as to equitably *meet developmental and environmental needs of present and future generations.***

A kötelezettség forrása

Soft law

*United Nations Millennium Declaration
A/RES/55/2 18 September 2000*

“We recognise that, in addition to our separate responsibilities to our individual societies, we have a collective responsibility to uphold the principles of human dignity, equality and equity at the global level. As leaders we have a duty therefore to all the world’s people, especially the most vulnerable and, in particular, the children of the world, to whom the future belongs.”

*Johannesburg Declaration on Sustainable Development
4 September 2002 A/CONF.199/20,*

26. We recognise that sustainable development requires a long-term perspective and broad-based participation in policy formulation, decision-making and implementation at all levels....

37. From the African continent, the cradle of humankind, we solemnly pledge to the peoples of the world and the generations that will surely inherit this Earth that we are determined to ensure that our collective hope for sustainable development is realised

A kötelezettség forrása

Soft law

1997 UNESCO Általános értekezéslet: Nyilatkozat a jelen nemzedékek felelősségéről a jövő nemzedékek iránt

– 12 cikk

- **Felelősség**
- **A választás szabadásga**
- **Az emberiség végnélküli fennmtartása**
- **A földi élet megóvása**
- **A környezet védelme**
- **A biológiai sokféleség védelme**
- **A kulturális örökség védelme**
- **Az emberiség közös öröksége**
- **Béke**
- **Fejlődés és oktatás**
- **Diszkriminációtilalom**
- **Alkalmazás**

A kötelezettség forrása

Tételes jog

- Korai utalások a kövő nemzedékekere:
  - ENSZ Alapokmány, 1945
  - Nemzetközi bálnavadászati egyezmény
- Újabbak:
  - Fajokat és a biológiai sokféleséget védők
  - Levegővédelmi és éghajlatváltozási
  - A engeri környezetet védő egyezmények
  - A nemzetközi vízfolyásokra vonatkozó egyezmények
  - Általános környezetvédelmi megállapodások
  - A kulturális és az épített örökségre vonatkozó szerződések

A kötelezettség forrása

Bírói döntések

Nemzetközi Bíróság: *Gabcikovo-Nagymaros Project Case, Ítélet, 1997. szeptember 25, 140. pont*

- „A Bíróság tudatában van annak, hogy a környezetvédelem területén éberségre és megelőzésre van szükség, mivel a természeti környezetben okozott károk gyakran visszafordíthatatlanok, illetve az ilyen károk helyreállításának velejárója a helyreállítás lehetőségeinek korlátozottsága. Az emberiség a történelem során, gazdasági és egyéb okok miatt, folyamatosan beavatkozott a természet rendjébe. A múltban ez gyakran a természetre gyakorolt hatások figyelmen kívül hagyásával történt. Az új tudományos ismereteknek köszönhetően, és mivel az emberiség egyre jobban tudatára ébred az őt - a jelenlegi és a jövőbeni generációkat - fenyegető veszélyeknek, melyeket ezeknek a beavatkozásoknak a megdöntetlen és mértéktelen gyakorlása idéz elő, új normák és szabványok alakultak ki, amelyeket , az elmúlt két évtizedben nagyszámú okmányba foglaltak. Ezeket az új normákat nemcsak akkor kell figyelembe venni, és az ilyen új szabványokra nemcsak akkor kell kellő súlyt helyezni, amikor az államok egy új tevékenységet mérlegelnek, hanem múltban megkezdett tevékenységek folytatása során is. A gazdasági fejlődés és a környezetvédelem összeegyeztetésének szükségességét találóan fejezi ki a fenntartható fejlődés fogalma.”

A kötelezettség forrása

Bírói döntések

Minors Oposa v. The Secretary of the Department of Environment and Natural Resources

The Philippines Supreme Court, 1993. július 30.

- *Elismerték a gyermekek és a jövő nemzedékek perképességét arra, hogy a jövő generációk érdekeit sértő erdészeti gyakorlat ellen pert indítsanak.*

Elméleti következmények

- A nemzedékek közötti igazságosság elvei (E. B. Weiss)
  - A választás lehetőségének a megőrzése
A „választási lehetőségének a megőrzése azt kívánja meg, hogy mindent összevetve az erőforrás-alap sokfélesége fennmaradjon” (In Fairness to Future Generations, 42. old)
  - A minőség megőrzése
„...azt kívánja meg, hogy a természeti és kultúrlis örökséget ne hagyjuk hátra rosszabb állapotban, mint ahogyan megkaptuk”
  - A hozzáférés lehetőségének a megőrzése
  - „... A jelen nemzedéknek az ésszerű, megkülönböztetés-mentes hozzáférés jogát adja földünk természeti és kulturális örökségéhez”

Elméleti következmények

Véges (kimerülő) erőforrások (Nagy B.)

Belátható idő (hét nemzedék) - az időhorizonton túliak

Nekik: az ismert készletek fele – nekik a másik fele

Minden nemzedéknél újrakezdeni – mindig az ismert készlet 7,14%-a jut

Elméleti következmények

- A hosszú távot magukba foglaló jogelvek és koncepciók
- Elvek
  - Az elővigyázatosság elve
  - Az államok (és más szereplők) közös, de differenciált felelőssége)
- Koncepciók
  - Fenntartható fejlődés
  - Az emberiség közös öröksége
  - Az emberiség közös ügye/gondja

Elméleti következmények

- A képviselet problémája
  - Fognak létezni egyáltalán?
  - Jogaik vannak vagy érdekeik?
  - Van nemzetközi jogalanyiségük/cselekvőképességük?
  - Miképp lehet preferenciáikat azonosítani
  - Ki képviselje a feltételezett preferenciáikat

Gyakorlati következmények

- Intézmények léteznek pl. Franciaországban, Izraelben
- Védegylet: javaslat a jövő nemzedékek országgyűlési biztosára (2000 március)
  - kudarc a Parlamentben közel egytucat magyar környezetvédő szervezet megalakítja a JŐNEK-et, félvente, évente jelentést adnak ki.

Köszönöm a figyelmüket!

Nagy Boldizsár
www.nagyboldizsar.hu
nagyboldi@ajk.elte.hu